DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Ceza İnfaz Kurumu Koşullarında Baş Etme ve Ruh Sağlığı

Coping and Mental Health in Prison Conditions

Zübeyit GÜN, Dr., Klinik Psikolog - Psikoterapist, gunzubeyit@yahoo.com

Geliş tarihi - *Received:* 5 Nisan 2025
Kabul tarihi - *Accepted*: 13 Haziran 2025
Yayın tarihi - *Published*: 28 Ağustos 2025

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Öz. Baş etme, bireylerin karşılaştıkları stres faktörlerini yönetmek ve onlarla baş edebilmek için geliştirdikleri stratejiler olarak tanımlanabilir. Cezaevi yoğun düzeyde stres faktörü barındırır. Cezaevi ile sonuçlanan sürecin kendisi de pek çok stres faktörünün etkisi altındadır. Dahası, cezaevi sonrası yaşanan süreç de stres faktörlerine nasıl yanıt verildiğiyle birebir ilişkilidir. Bu durum, mahkûmların baş etme tarzlarını ve bu tarzların diğer ruh sağlığı ile ilişkili faktörlerle ilişkisinin incelenmesini oldukça önemli bir hâle getirmektedir. Buradan hareket eden bu derleme çalışmasında, öncelikle baş etme kavramı incelenmiş, takiben baş etme ile zorlayıcı yaşantılar arasındaki ilişkiye vurgu yapılmış ve zorlayıcı bir yaşantı olan mahkûmlukta baş etmenin ruh sağlığı, çeşitli sosyodemografik özellikler ve suç ilişkili değişkenler ile ilişkisini incelemek üzere ulusal ve uluslararası araştırmalar ve derlemeler bir araya getirilmiştir. Derlemenin bulguları, koşullara uygun baş etme tarzlarının kullanımında esneklik gösterebilmenin mahkûmlar için etkili olabileceğine işaret etmiş ve işlevsiz baş etme stratejilerinin kullanımını azaltmak üzere sosyal destek gibi kaynaklara başvurmanın önemini vurgulamıştır.
***Anahtar Kelimeler**:* Baş etme, Mahkûm, Ruh sağlığı, Cezaevi.

Abstract. Coping encompasses the strategies individuals use to manage and respond to stressors. Prisons represent environments with high levels of stress, while the process leading to incarceration and the period following release are heavily influenced by numerous stress factors. This underscores the importance of studying inmates' coping styles and their relationship to mental health and related variables. This review delves into the concept of coping, examining its role in dealing with challenging experiences and emphasizing the relationship between coping and imprisonment—a particularly stressful experience. It also compiles findings from national and international studies that explore how coping strategies during imprisonment are linked to mental health, sociodemographic characteristics, and crime-related factors. The review highlights that inmates who can flexibly adapt their coping styles to different circumstances tend to fare better. It further underscores the value of resources such as social support in mitigating the use of ineffective coping strategies and promoting better mental health outcomes.
Keywords: Coping, Inmates, Mental health, Prison.

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Extended Abstract

Introduction. Coping refers to the cognitive and behavioral efforts individuals employ to manage internal or external demands perceived as taxing or exceeding their resources. Within prison environments—defined by social isolation, loss of autonomy, and often exposure to violence—coping plays a crucial role in maintaining inmates' mental health. These high-stress environments are often compounded by pre-incarceration adversities such as trauma, addiction, and social marginalization. Theoretical approaches to coping have evolved from ancient philosophies, such as Stoicism and Aristotelian virtue ethics, to psychoanalytic perspectives that highlight unconscious defense mechanisms, and finally to transactional models like Lazarus and Folkman's cognitive appraisal theory. According to these frameworks, coping is understood as a dynamic and multifaceted process shaped by individual traits, situational evaluations, and available resources. The literature differentiates between problem-focused and emotion-focused strategies, with further classifications including avoidance, task-oriented, and reappraisal strategies. This extended abstract summarizes a literature review exploring the relationship between coping strategies and mental health in incarcerated populations, highlighting the impact of individual, social, and crime-related factors.

Method. This review synthesizes national and international research investigating the relationship between coping mechanisms and mental health among prisoners in Turkey. A comprehensive search strategy was employed using databases such as Science Direct, ResearchGate, Mendeley, Wiley Online Library, Google Scholar, TRDizin, ULAKBİM, and DergiPark. Keywords included "prisoners," "coping," "mental health," "resilience," and "social support." Studies were included regardless of publication date or methodology but were limited to English or Turkish language sources, encompassing academic theses, empirical research, and review articles. Additionally, data from official Turkish statistical reports (TÜİK) were used to provide contextual information. The review categorized findings under key themes, including personality traits, psychological symptoms, sociodemographic variables, social support systems, crime types, sentence durations, and recidivism.

Results. The findings emphasize the complex interplay between coping styles and various factors. Emotion-focused strategies such as acceptance, denial, and reliance on religious practices were more common among women, while men more often employed humor and planning. Younger inmates, especially adolescents, showed greater flexibility and a higher tendency to seek social support. Higher educational attainment correlated with the use of more adaptive strategies, including problem-solving and positive reinterpretation. Studies revealed that social support was a protective factor enhancing resilience and mental health, while its absence was associated with increased helplessness and submissiveness. In terms of crime-related variables, inmates convicted of sexual offenses tended to seek peer support more than those convicted of drug offenses. Sentence length yielded inconsistent findings; some studies indicated more avoidant strategies among short-term inmates, while others reported no significant differences. The early phase of incarceration was particularly stressful, with research suggesting a spike in psychological symptoms within the first 50 days. Recidivist inmates were found to use more avoidant and dysfunctional coping mechanisms, while first-time offenders displayed greater emotional openness and help-seeking behaviors.

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Discussion. Coping strategies among incarcerated individuals are highly context-dependent. Problem-focused strategies, although generally effective in the general population, may be less adaptive in environments with limited autonomy like prisons. In contrast, emotion-focused strategies, often perceived as passive, may offer more realistic avenues for emotional regulation in such constrained settings. The effectiveness of coping also appears to depend on personality traits, with neuroticism associated with avoidant coping and higher emotional distress, whereas traits like extraversion and conscientiousness are linked to more proactive and adaptive responses. The interaction between social support and coping is particularly salient; frequent family visits and communication enhance emotional well-being and reduce the reliance on maladaptive strategies. Sociodemographic variables like age, gender, and education significantly influence coping patterns, reinforcing the need for tailored mental health interventions. Research also points to the importance of addressing the evolving coping needs throughout incarceration, from entry and adjustment to long-term adaptation and reentry into society. However, findings across studies are not always consistent, especially regarding the relationship between certain strategies and psychopathology, underscoring the necessity of context-sensitive and longitudinal research designs.

Conclusion. The review highlights that coping mechanisms play a pivotal role in the psychological adjustment of prisoners. Effective coping not only mitigates the adverse effects of incarceration but also facilitates reintegration post-release. However, strategies that may be adaptive in the general population are not necessarily effective in the prison context, and vice versa. Interventions aimed at enhancing coping should therefore be contextually informed and take into account the dynamic interplay of sociodemographic, psychological, and environmental factors. Pre-incarceration support for at-risk groups, mid-sentence mental health monitoring, and post-release reintegration programs are all critical components of a holistic support system. Future research should prioritize longitudinal and experimental studies to better understand coping trajectories across different incarceration phases and to evaluate the efficacy of group-based interventions and psychosocial support systems. Ultimately, fostering flexible coping capacities in inmates—through professional support, education, and social connection—may serve as a key strategy in protecting mental health and reducing recidivism.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Giriş

Baş etme, kişinin, içsel ve dışsal ihtiyaç ve problemleri organize etmek ve çözebilmek için gösterdiği bilişsel ve davranışsal çaba olarak tanımlanabilir (Lazarus, 1993). Diğer bir deyişle, stresörlerin uyandırdığı duygusal gerilimi azaltma, yok etme ya da bu gerilime direnme amacıyla gösterilen tepkilerin bütünüdür (Altıntaş, 2011). Psikoloji alanındaki çalışmalar, 1960'lardan itibaren strese yapılan vurgunun artmasıyla baş etme kavramına geniş yer vermeye başlamıştır (Lazarus, 1993). Baş etmeye dair görüşlerin izi ise, Antik Yunan ve Roma'ya kadar sürülebilir. Örneğin, Stoacılara göre, insanların dışsal olaylar üzerindeki kontrolü sınırlıdır ve önemli olan, içsel tutum ve düşünceleri yönetmektir. Bu yaklaşım, duygusal tepkilerin kontrol altına alınmasını ve olaylara mantıklı bir bakış açısıyla yaklaşılmasını teşvik eder (Furnham ve Robinson, 2024). Benzer şekilde, Aristoteles de "Eudaimonia" (iyi yaşam) kavramına odaklanmıştır ve kişinin erdemli davranışlar sergilemesinin ve mantıklı düşünmesinin, duygusal dengeyi sağlamak için önemli olduğunu ileri sürmüştür (Heintzelman, 2018).

Modern baş etme anlayışının şekillenmesinde ise, 1960'lar ve 1980'lerde Richard Lazarus ve Susan Folkman tarafından geliştirilen transaksiyonel stres ve baş etme modeli etkili olmuştur. Ancak, kimi araştırmacılar, modern anlayışın kökeninin psikanalitik teorilerden çıkışlı olduğunu öne sürmektedir. Öyle ki araştırmacılara göre, psikanalitik teoriler, savunma mekanizmalarını kavramsallaştırıp analiz ederek baş etme kavramına yer vermiştir. Nitekim Freud'un (1936; aktaran Quinodoz, 2004), savunma mekanizmalarını, içsel çatışmalar ve stres faktörleriyle baş etmede kullanılan bilinçdışı stratejiler olarak tanımlamasıyla, stresle baş etme stratejilerini anlamaya yönelik önemli adımlar atılmıştır. Anna Freud'un (1936; aktaran Quinodoz, 2004), Freud'un teorilerini genişleterek egoya odaklanması ve egonun kullandığı birincil ve ikincil savunma mekanizmalarını tarif etmesi ile ise, baş etmenin ego gücü ve kişilik örgütlenmesiyle ilişkisine vurgu yapılmıştır (McWilliams, 1994).

Modern anlayışın şekillenmesinde önemli etkisi bulunan Lazarus (1993) ise, Anna Freud'u destekler şekilde, olumsuz duygular uyandıran içsel çatışmalar söz konusu olduğunda, savunma mekanizmalarının egonun bir fonksiyonu olarak adaptasyon sağladığını belirtmiştir. Ancak, kişilik özellikleri ve klinik özelliklere dayalı görüşlerin, baş etmeyi bir stil olarak gördüğünü öne sürmüş ve buna itiraz ederek, baş etmenin, stresle değişen bir süreç olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşe dayalı olarak Lazarus ve Folkman (1984) tarafından geliştirilen bilişsel değerlendirme modelinde, baş etme, dinamik bir süreç olarak ele alınmış ve bilişsel değerlendirmenin baş etme yanıtlarını belirlemedeki rolü, modelin temel taşlarından biri olmuştur. Modele göre, bireyler stresörleri bilişsel olarak değerlendirir ve bu stresörlerle baş etmek için çeşitli stratejiler geliştirir. Birey, durum değiştikçe bir süreklilik hâlinde değerlendirme yapar ve böylece baş etme süreç odaklı bir kavram hâlini alır. Buna göre, baş etme, otomatik olarak gerçekleşen bir adaptasyon hâli değildir ve çözüme ulaştırmayabilir; bunun yerine, stresli koşulların yönetimini sağlar. Böylece, bilişsel değerlendirme modeli, baş etme süreçlerinin bireysel farklılıklarla nasıl değiştiğini anlamada kritik bir katkı olmuştur.

Folkman ve Lazarus (1988), baş etmeyi açıklamak üzere, baş etme stratejilerini, problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki başlık altında toplamıştır. Problem odaklı baş etme stratejisini kullanmakta olan kişi, tehdit edici olayı ortadan kaldırmaya veya olayın etkisini azaltmaya çalışır, stres

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

veren tehdit ile davranışsal olarak uğraşır veya sorun oluşturan durumla, durumu değiştirme yoluyla mücadele eder (Lazarus 1999; D'Zurilla ve Nezu 2007; Ünlü Sağdıç, 2019). Bu strateji; planlama, yararlı sosyal destek kullanımı, aktif baş etme, diğer meşguliyetleri bastırma ve geri durma gibi tutumları içerir (Carver ve ark., 1989). Duygu odaklı baş etme ise, kişinin stres yaratan uyarıcı ile mücadele etmek yerine, bu uyarıcının etkisini azaltmak için, durumun gerçekliğini yadsıma, sorundan uzak durma ve yaşadığı olumsuz duyguları paylaşmasını içerir (Folkman ve Lazarus 1988; Çaynak, 2014). Duygu odaklı yöntemler, pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, dini baş etme, duygusal sosyal destek kullanımı, şakaya vurma ve kabullenme gibi tutumları içerir (Carver ve ark., 1989). Bu iki strateji kategorisi birbirinden bağımsız değildir ve farklı stratejiler, tutarlı bir birim halinde birlikte işleyen süreçlerin birer parçasıdır (Lazarus, 1999). Bu stratejiler, aşırı stresli durumlarda birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görev yapar (Dicle ve Ersanlı, 2015). Örneğin, stres etkenine maruziyetin ilk aşamalarında aktif baş etme kapsamında problem odaklı ve duygu odaklı stratejiler beraber kullanılır. Bu iki stratejiye, stresin hoş olmayan duygusal sonuçlarını değiştirmek üzere kullanılan dolaylı baş etme stratejileri eklenebilir (Yavaş, 2006).

Cox ve Ferguson (1991) ise, bu iki ana kategoriye, yeniden değerlendirme ve kaçınma olmak üzere iki kategori daha eklemiştir. Bundan farklı olarak, Parker ve Endler (1992), görev odaklı, duygu odaklı ve kaçınma odaklı stratejiler olmak üzere üç boyutlu bir model teklif etmiştir (Ingledew ve McDonagh, 1998; Fazlıoğlu, 2008). Bu araştırmacılara benzer şekilde, Amirkhan (1990) da baş etme stratejilerini, problem çözme, sosyal destek arama ve kaçınma olarak üçe ayırmıştır. Araştırmacı, problem çözmeyi, mevcut sorunun doğrudan çözümüne odaklanarak işlevsel stratejiler üretme olarak ifade ederken, sosyal destek arama stratejisini, karşılaşılan stres kaynağına karşı sosyal kaynakların kullanımı olarak tarif eder; kaçınma stratejisini ise, işlevsel olmayan geçici yöntemlerin ve çözüm yollarının kullanımı olarak açıklar (Amirkhan, 1990; Çadırcıoğlu, 2021). Billings ve Moos (1981) da problemle doğrudan mücadeleye yönelik açık davranışları içeren aktif davranışsal stratejiler, stresli durumun değerlendirilmesine yönelik çabaları içeren aktif bilişsel stratejiler ve davranışlarla gerilimi azaltmaya ya da sorundan kaçmaya yönelik çabaları içeren kaçınma stratejileri olmak üzere üç boyutlu bir model önermiştir (Lüle, 2008). Baş etme anlayışına Carver ve arkadaşlarının (1989) baş etme stratejilerini detaylandıran çalışmaları da önemli bir katkıda bulunmuş ve bu çalışmalarda, çeşitli baş etme yanıtları ve bunların etkinliği daha ayrıntılı incelenmiştir. Buna göre, baş etme stratejileri, uyumlu ve uyumlu olmayan stratejiler olarak sınıflandırılmıştır. Bu yaklaşım, sonraki araştırmaları ve uygulamaları önemli oranda etkilemiştir.

Baş etme ve ilişkili faktörler

Son yıllarda, pozitif psikoloji ve direnç araştırmaları gibi alanlardan elde edilen bulgular, baş etme araştırmalarının kapsamını genişletmiştir ve baş etme mekanizmalarının kültürel faktörler, bireysel farklılıklar ve belirli bağlamlar gibi unsurlardan nasıl etkilendiği sıklıkla araştırılmıştır. Nitekim çok sayıda çalışma, baş etme stratejilerinin etkinliğinin, bireyin kişilik özellikleri, mevcut ruhsal durumu, yaşam deneyimleri ve çevresel faktörler tarafından şekillendiğini ortaya koymuştur (Árbol ve ark., 2022; Pérez-Chacón ve ark., 2023).

Kişilik özellikleri, bireylerin stresle baş etme yöntemlerini belirleyen önemli bir etkendir. Duygusal dengesi yüksek bireyler, stresli durumlara karşı daha olumlu ve yapıcı baş etme yöntemleri

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

geliştirebilir (Bolger, 1990; Connor-Smith ve Flachsbart, 2007). Kobasa'ya (1979) göre bağlılık, kontrol ve meydan okuma gibi dayanıklılığı tanımlayan kişilik özellikleri, stres karşısında bireyin daha dirençli olmasına ve problem çözme becerisini artırmasına olanak tanır. Dayanıklı bireyler, stresli olayları tehdit yerine meydan okuma olarak görebilir ve bu da baş etme stratejilerinin etkinliğini artırabilir. Nevrotik eğilimler ise daha az uyumlu stratejilere yol açabilir ve ruminasyon gibi yaklaşımlar duygusal sıkıntıyı artırabilir (Bolger, 1990). Nevrotizm ile kaçınma stratejisi arasında pozitif bir ilişki olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir (Gonzalez-Leandro ve Castillo, 2010; Leszko ve ark., 2020; Wang ve Miao, 2009). Ayrıca, Büyük Beşli Kişilik Özellikleri'nin baş etme stratejileri ve duygusal problemler arasında aracı rol üstlendiği bulunmuştur (Gashi ve ark., 2022). COVID-19 döneminde yapılan araştırmalar, dışadönüklüğün problem odaklı baş etme ile ilişkili olduğunu ve bu stratejilerin psikolojik iyi oluşu desteklediğini göstermektedir (Agbaria ve Mokh, 2022; Çıvgın ve ark., 2023; Fu ve ark., 2020).

Bireyin ruhsal durumu, stresle baş etme becerilerini doğrudan etkilemektedir. Depresyon ve anksiyete gibi ruhsal bozukluklar, işlevsiz stratejilerin hem sebebi hem de sonucu olabilir. Örneğin, kaçınma stratejilerinin anksiyete ve depresyonla bağlantılı olduğu belirlenmiştir (Son ve ark., 2020). Bu stratejiler, kısa vadede rahatlama sağlasa da uzun vadede bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkiler (Aldao ve ark., 2010). Buna karşılık, problem çözme ve bilişsel yeniden yapılandırma gibi yöntemler daha olumlu psikolojik sonuçlar doğurmaktadır (Folkman ve Moskowitz, 2004). Örneğin, aktif çözüm arama ve bilişsel yeniden yapılandırma gibi problem odaklı baş etme stratejileri iyi ruh sağlığı sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir (McLaughlin ve Nolen-Hoeksema, 2019). İsviçre'de bir çalışmada ise daha fazla kaçınma stratejisi kullanan ergenlerin bir yıl sonra daha yüksek depresyon ve kaygı semptomları sergiledikleri tespit edilmiştir (Foster ve ark., 2023). Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada ise, sosyal destek arayan ve olumlu yeniden değerlendirme gibi duygusal baş etme stratejilerini tercih eden bireylerin ruh sağlığında iyileşmeler olduğu belirtilmiştir (Dagani ve ark., 2023).

Geçmişteki baş etme stratejileri, gelecek stratejileri şekillendirebilir. Etkili problem odaklı stratejiler, bireylerin benzer durumlarla daha başarılı şekilde başa çıkmasını sağlayabilir (Folkman ve Moskowitz, 2004). Sürekli başarısızlık deneyimleri ise öğrenilmiş çaresizliğe ve pasif stratejilere yol açabilir (Seligman, 1972). Çevresel faktörler, baş etme mekanizmalarının etkinliğinde kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal destek, stresle baş etme sürecinde bireylerin kendilerini güvende hissetmesini sağlayarak önemli bir kaynak sunar (Cohen ve Wills, 1985; Thoits, 2011). Buna karşın, düşük sosyoekonomik düzeydeki bireyler, kaynak eksikliği nedeniyle işlevsiz baş etme stratejilerine yönelebilir (Gallo ve Matthews, 2003). Destekleyici sosyal çevreler ise uyumlu stratejilerin kullanılmasını teşvik etmektedir.

Kişilik, ruhsal durum, yaşam deneyimi ve çevresel faktörleri içeren bu dört ana başlık, baş etme açısından bir arada değerlendirildiğinde, her birinin diğeri kadar önemli olduğu ve etkileşimlerinin de gözetilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Zamble ve Porporino, 1988). Dolayısıyla, baş etme mekanizmalarının etkili kullanımı, bireyin kendini tanıması**,** duygusal farkındalığını artırması ve gerektiğinde profesyonel yardım almasıyla mümkündür. Bireyin kendi duygu ve düşüncelerinin farkında olması, stresle baş etme sürecinde önemli bir adımdır (Gross, 2002). Özellikle duygu düzenleme becerileri gelişmiş bireyler, stresli durumlar karşısında daha esnek ve yapıcı baş etme stratejileri geliştirebilirler. Gerektiğinde terapötik destek almak, bireyin stresle baş etme kapasitesini artırabilir ve işlevsel olmayan baş etme stratejilerine başvurmamayı sağlayabilir (Lazarus ve Folkman,

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

1984). Ayrıca, psikoeğitim ve bilinçli farkındalık gibi teknikler, bireyin stres yönetiminde daha etkili olmasına katkıda bulunabilir (Shapiro ve ark., 2006).

Baş etme ve zorlayıcı yaşam koşulları

Geniş bir baş etme literatürünü tarayarak baş etmenin tanımını yapan Matheny ve arkadaşları (1986), bu kavramı, stresörleri önlemek, yok etmek ya da zayıflatmak veya stresörlerin etkilerini tolere edebilmek için gösterilen sağlıklı ya da sağlıksız, bilinçli ya da bilinçdışı her türlü çaba olarak ifade etmişlerdir. Bu tanım, baş etme sürecinin her zaman yapıcı ya da olumlu olmayabileceğine dikkat çekmekte ve bireylerin, zorlayıcı koşullar altında bilinçdışı ya da bilinçli olarak uyumlu olmayan baş etme stratejilerine başvurabileceğine işaret etmektedir. Uyumlu olarak adlandırılabilecek baş etme stratejileri, zorlayıcı yaşam koşullarında stres ve kaygıyı yönetmeye yardımcı araçlar olarak ortaya çıkar ve duygusal regülasyon, problem çözme, sosyal destek arayışı gibi yöntemlerle bireyin zorlayıcı koşullara uyum göstermesini sağlar. Örneğin, sosyal destek aramak, bireyin kendini yalnız hissetmesini engelleyebilir ve çevresinden aldığı olumlu geri bildirimlerle sorunlara daha geniş bir perspektiften yaklaşmasına olanak tanıyabilir (Jongen ve ark., 2021; Hombrados-Mendieta ve ark., 2012). Stresli durumlar karşısında esneklik göstermek ve problemleri daha küçük, yönetilebilir parçalara ayırmak gibi problem odaklı baş etme stratejileri ise bireyin kendini çaresiz hissetmesini önleyebilir (Chang ve ark., 2024). Bunun aksine, işlevsel olmayan baş etme yöntemleri, bireyin ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, sorunları görmezden gelmek ya da alkol ve madde kullanımı gibi kaçış davranışlarına başvurmak, bireyin mevcut sorunlarının derinleşmesine yol açabilir (Coifman ve Aurora, 2022).

Zorlayıcı yaşam koşulları, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını derinden etkileyen ve stres yaratan durumları ifade eder. Bu tür koşullar, bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerden çok daha yoğun ve sürekli olabilen stresörleri içerir (Hobfoll, 1989; Lazarus ve Folkman, 1984; Pearlin ve ark., 1981). Travmalar, yaşam koşullarındaki büyük değişiklikler, sosyal kayıplar ya da fiziksel tehdit gibi durumlar, bireyin baş etme becerilerini sınar ve ruhsal dengede ciddi bozulmalara yol açabilir. Böyle durumlarda, işlevsel baş etme stratejilerine başvurulması yalnızca stresin hafifletilmesi açısından değil, bireyin uzun vadede ruh sağlığını koruması ve sürdürülebilir bir psikolojik dayanıklılık geliştirmesi için de kritik önem taşır. Baş etme stratejilerinin işlevsel olmayan kullanımı ise, bireyin travmayı işleme kapasitesini düşürebilir ve psikolojik sorunların derinleşmesine yol açabilir.

Zorlayıcı yaşam koşullarının en belirgin örneklerinden biri, bireylerin özgürlüklerinin sınırlandığı ve birçok psikososyal stres faktörüne maruz kaldığı ortamlar olan cezaevleridir. Bu tür kurumlar, yalnızca bireylerin fiziksel hareket alanını kısıtlamakla kalmaz; aynı zamanda sosyal izolasyon, şiddet tehdidi, belirsizlik ve kimlik kaybı gibi ciddi psikolojik stres faktörleri barındırır. Goffman'ın (1961) işaret ettiği üzere cezaevleri, bireylerin önceki sosyal rollerinden koparıldığı ve yeniden şekillendirilmek üzere baskıya maruz bırakıldığı "total kurumlar", diğer bir deyişle benzer durumda bulunan bireylerin toplumun geri kalanından belirli bir süre koparıldığı ve birlikte kapalı ve resmi olarak yönetilen bir hayat sürdükleri ikamet ve çalışma yerleri, olarak tanımlanır. Bu ortamda, bireyler, yaşamlarını hem fiziksel hem de psikolojik olarak sürdürebilmek için baş etme mekanizmalarına başvururlar. Ancak, cezaevi koşulları, bireylerin hem psikolojik hem de sosyal uyum becerilerini sınayan yoğun baskılar içermektedir. Mahkûmlar, sosyal çevrelerinden izole edilir ve genellikle aileleriyle görüşleri kısıtlanır. Dahası, duygusal ve fiziksel şiddet riski taşıyan bu ortamda, bireyler sürekli tetikte olma hâli yaşayabilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Belirsizlik, mahkûmların geleceğe yönelik beklentilerini olumsuz etkileyerek umutsuzluk hissini tetikleyebilir. Ek olarak, bireylerin sahip oldukları sosyal rollerin cezaevinde daralması, kimlik duygularını zayıflatabilir. Örneğin, Goffman'ın (1961) tanımladığı gibi, bir mahkûm yalnızca "suçlu" kimliği ile tanımlandığında, kendini sosyal hayattan dışlanmış hissedebilir. Böylesi bir zorlayıcı yaşantı kaynağı olan cezaevi yaşamı, bireyin karşı karşıya kaldığı psikolojik stresin şiddetlendiği bir ortam sunar ve bu nedenle etkili baş etme stratejilerinin geliştirilmesi, mahkûmların ruh sağlığının korunmasında hayati rol oynar. Bu türden zorluklarla karşı karşıya kalan mahkûmların geliştirdikleri etkili baş etme mekanizmaları cezaevi yaşantısı süresince bireylerin ruh sağlıklarını korumalarını sağlayabilir. Dahası etkili başa çıkma stratejileri geliştiren bireylerin, serbest kaldıktan sonra sosyal hayata uyum sağlama ve yeniden suç işlememe olasılıkları daha yüksektir (Haney, 2001). Bu nedenle, cezaevlerinde başa çıkma mekanizmalarının güçlendirilmesi, mahkûmların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha sağlıklı bir yaşam sürmelerine katkı sağlar. Baş etmenin önemini vurgular şekilde, Gullone ve arkadaşları (2000), 81 Avusturyalı erkek mahkûm ile yaptıkları çalışmada, mahkûmların iyi oluşunda, baş etme tarzlarının cezaevi ilişkili değişkenlerden daha etkili olduğunu belirlemişlerdir.

Yöntem

Bu derlemede, üç temel probleme cevap aranmıştır: Mahkûmların baş etme yöntemleri ruh sağlıklarını nasıl etkilemektedir? Bu etkileşimde belirleyici olabilecek sosyo ekonomik özellikler ve ilişkili olabilecek diğer değişkenler nelerdir? Araştırma sonuçları ışığında ne gibi önleme, koruma ve müdahale yöntemleri geliştirilebilir?

İlgili literatürü toplamak için kapsamlı bir arama stratejisi uygulanmış ve Science Direct, Research Gate, Mendeley, Wiley Online Library, Google Scholar, TRDizin, ULAKBİM ve DergiPark gibi birçok veri tabanı taranmıştır. Ayrıca, daha geniş bir bağlam sunmak için TÜİK verileri de incelemeye dahil edilmiştir. İlgili taramalar yapılırken "mahkûm" "ruh sağlığı" "psikopatoloji", "baş etme" "kişilik özellikleri" "psikopatoloji" "dayanıklılık" ve "sosyal destek" gibi terimler kullanılmıştır.

Yayımlanma tarihleri ve çalışma türlerine ilişkin bir dahil etme/dışlama kriteri kullanılmamıştır; ancak, derlemede sunulan çalışmalar, 1960'lı yılların başından 2025 yılına kadar ve yalnızca İngilizce veya Türkçe dillerinde yayımlanmış araştırma makaleleri, derleme makaleleri ve tezleri içermektedir. Veri toplama sürecinde, baş etme stilleri ile çeşitli sosyodemografik özellikler, sosyal destek ve suç ilişkili değişkenler arasındaki ilişkilere dair bilgiler toplanmıştır.

Bulgular

Baş etme ve mahkûm ruh sağlığı

Weiten ve diğerleri (2011) cezaevi koşullarında baş etmeyi, karşılanamayan isteklerin tolere edilmesindeki ve karşılığı olmayan isteklerin yarattığı stresin azaltılmasındaki faktörler olarak tanımlamıştır. Cezaevine girmeden önce bireylerin yaşadığı travmalar, madde bağımlılığı, ailevi problemler ya da sosyal dışlanma gibi yaşantılar, bireyin ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir. Bu zemin, cezaevi ortamında yaşanan sosyal izolasyon, özgürlük kaybı, belirsizlik, şiddet riski ve monotonluğun

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

bir araya gelmesiyle daha da zorlayıcı hâle gelebilir. Tahliye sonrasında ise mahkûmların topluma yeniden uyum sağlamaları, iş bulma ve sosyal çevre inşa etme gibi zorluklarla karşılaşmaları olasıdır. Tüm bu faktörler, mahkûmların ruh sağlığını tehdit ederken, etkili baş etme stratejilerine duyulan ihtiyacı artırır. Mahkûmların, geri kalan popülasyona göre daha yüksek seviyede stres, kaygı ve intihar riski taşıdıkları düşünüldüğünde ve cezaevi sürecinde kullandıkları baş etme tarzlarının ruh sağlığı açısından koruyucu rol oynadığı gözetildiğinde (Altıntaş, 2011), mahkûmların baş etme mekanizmalarını nasıl kullandıklarını ele almak önemli hâle gelmektedir.

Buradan hareketle yürütülmüş çalışmalardan biri olan ve Yıldız'ın (2019), ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış ve müebbet hapis cezası almamış mahkûmlar ve hükümlü/tutuklu olmayan katılımcıları içeren toplam 171 kişilik katılımcı grupları ile gerçekleştirdiği çalışmanın bulgularına göre, mahkûmların temel baş etme kaynaklarını aile, arkadaş, din, eğitim ve iyileştirme faaliyetleri, kurum ve kurum içi faaliyetler oluşturmaktadır. Diğer yandan içsel süreçler bu kaynaklara destekleyici işlev görmekte ve romantik ilişkiler ve muhabbet kuşu besleme ise diğer kaynakları oluşturmaktadır. Benzer şekilde, İrlandalı müebbet hapis cezası almış mahkûmlarla yapılan çalışmada, mahkûmların en sık kullandığı baş etme mekanizmalarının, iş/eğitim ile meşgul olma, aile ile iletişimi sürdürme ve terapi ve destek hizmetlerine erişim olduğu belirlenmiştir (Richardson, 2012). Filistinli eski mahkûmlarla yapılan bir çalışmada ise duygu odaklı baş etme mekanizmalarının uzun vadede etkili olduğu problem odaklı baş etmenin ise kısa vadede faydalı olduğu görülmüştür (Kanninen ve ark., 2002). Nitekim farklı çalışmalarda da problem odaklı ve aktif baş etme stratejilerinin kontrol edilebilir koşullarda etkili olduğu ve buna karşın, stres durumu kontrol edilebilir olmadığında, pasif ve duygu odaklı baş etme stratejilerinin koruyucu olduğu gösterilmiştir (Lazarus, 1993; Punamäki ve ark., 2008).

Bu çalışmalar, mahkûmların ceza infaz kurumu koşullarıyla başa çıkmak için büyük ölçüde sosyal desteğe (aile, arkadaşlar), kurumsal katılıma (eğitim, iş, terapi) ve içsel duygusal düzenlemeye dayandığını göstermektedir. Problem odaklı başa çıkma ile duygu odaklı başa çıkma arasındaki denge ve etkililik, ceza infaz kurumunun bağlamına ve bireysel koşullara bağlı olarak değişebilir.

Baş etme stratejileri ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların bulguları çelişkilidir. Bazı çalışmalar kaçınma ve duygu odaklı stratejilerin, yaklaşma ve problem odaklı stratejilere göre, psikopatoloji ile daha ilişkili olduğunu öne sürerken, başka çalışmalar bu bulgu ile çelişen sonuçlar elde etmiştir (Kirchner ve ark., 2007). Örneğin, farklı prospektif çalışmalarda, problem odaklı stratejilerin artmış anksiyete ve tehdit duygusu ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Aldwin ve Revenson, 1987; Vollrath ve ark., 2003). Birçok çalışma hem yetişkin hem genç yetişkin mahkûmlarda kaçınma stratejisinin psikolojik stres ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Grennan ve Woodhams, 2007; Ireland ve ark., 2006; Luke ve ark., 2021). Başka araştırmacılar ise kaçınmacı baş etme ile stresi de iyi oluşu da ilişkili bulmamışlardır (Gullone ve ark., 2000; Ireland ve ark., 2005).

Görüldüğü üzere, ceza infaz kurumu popülasyonlarında başa çıkma stratejileri ile psikopatoloji arasındaki ilişki karmaşık ve bağlama bağlıdır. Kaçınma ve duygu odaklı başa çıkma genellikle daha kötü psikolojik sonuçlarla ilişkilendirilirken, problem odaklı başa çıkma her zaman koruyucu değildir ve bazı durumlarda yaşanan sorunları kötüleştirebilir. Bu çelişkili bulgular, mahkûmiyetin kendine özgü stresörlerine uyarlanmış başa çıkma süreçlerinin daha incelikli bir şekilde anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Mahkûmların sosyodemografik özellikleri ile baş etmenin ilişkisi

Mahkûmiyet yaşantısının bütün aşamalarında etkisi olduğu yadsınamayan sosyodemografik özelliklerin baş etme ile de ilişkili olacağı beklenebilir. Nitekim yaşın baş etme ile ilişkisi çok sayıda çalışma tarafından gösterilmiştir (Grennan ve Woodhams, 2007; Ireland ve ark., 2006; Luke ve ark., 2021). Baş etme stratejilerine gösterilen eğilimin cinsiyet ile ilişkili olduğu da farklı araştırmacıların ele aldığı bir konu olmuştur (Folkman ve ark., 1986). Dahası artmış eğitim düzeyi, kişilerin problem çözme yeteneğine ve bilgiye erişimine katkı sağlayabilir; bu ise, öncelik verecekleri stratejiler için belirleyici olabilir. Sosyal destek ağları da mahkûmların başvuracağı stratejiler için belirleyici olabilir. Bu ve benzeri düşüncelerle, bu derlemede, mahkûmların sosyodemografik özellikleri ile baş etme stratejileri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar ele alınmıştır.

Yaş

Akgün'ün (2012) 78 kadın mahkûmun yaşadığı sorunlar ve bunlarla baş etme tarzlarını araştırdığı çalışmasında, yaş ile iyimser yaklaşım tarzını kullanma arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Yöndem'in (2000) 145 kadın mahkûm ile mahkûmların yaş, medeni durum, çocuğu olma durumu gibi bazı demografik özelliklerine göre stresle baş etme stratejilerini incelediği çalışmasında, 26 yaş ve üstü kadın mahkûmlarda planlı davranma, kadercilik, duygu kontrolü, 26-35 yaş arası mahkûmlarda büyüme-olgunlaşma ve 41 yaş ve üstü mahkûmlarda çaresizlik ve yardım arama yaklaşımının daha çok kullanıldığı görülmüştür. Altıntaş'ın (2011), 200 mahkûm ve 56 mahkûm olmayan kişiden oluşan bir kontrol grubunun katıldığı ve çocukluk çağı travması, disosiyasyon ve baş etme tarzlarını incelediği çalışmasında ise, yaş ile pozitif yeniden yorumlama, yararlı sosyal destek kullanımı, aktif baş etme, plan yapma ve problem odaklı baş etme stratejileri arasında pozitif ilişki olduğu, işlevsel olmayan baş etme ile yaş arasında ise negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak, Kayatepe'nin (2014), 200'ü uyuşturucu suçundan ve 145'i cinsel istismar suçundan hüküm giymiş toplam 345 mahkûmun sorunlarıyla baş etme yollarını araştırdığı çalışmasında, ergen grubun sorunlarla baş etme ortalama puanının diğer yaş gruplarından daha yüksek olduğu ve çözüm odaklı yaklaşım yöntemini tercih ettiği; yetişkin grubun duygu odaklı yaklaşımı daha çok kullandığı ve yaş ile iyimser yaklaşım arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kayatepe'nin (2014) ergenlere dair bulgusunu destekler şekilde, Williams ve Mc Gillicuddy-De Lisi (2000), geç ergenlik dönemindeki bireylerin strese bağlı etkileri azaltma konusunda, toplumsal destek arama, yeniden değerlendirme ve planlı sorun çözme gibi çok çeşitli yöntemleri kullanabildiklerini belirlemişlerdir. Benzer şekilde, Mohino ve arkadaşlarının (2004), 107 ergen erkek mahkûmun baş etme stratejilerini incelediği çalışmasında, mahkûm olmayan popülasyonda olduğu gibi, ergen mahkûmların, yaklaşma stratejilerini ve bilişsel stratejileri, sırasıyla kaçınma ve davranışsal stratejilere göre daha çok kullandığı belirlenmiştir. Sözü edilen bulgular bir arada ele alındığında yaş ile işlevsel baş etme yöntemleri arasında pozitif bir ilişki olduğu görülebilir; ancak, ergenlerin bu sava istisna olma ihtimali daha fazla araştırılmasının faydalı olabileceği bir bulgudur.

Çalışmaların bulguları karşılaştırıldığında, genel olarak, ceza infaz kurumlarındaki kadın mahkûmlarda yaşın, iyimserlik, planlama, aktif baş etme ve sosyal destek kullanımı gibi daha işlevsel ve uyumlu stratejilerle pozitif ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ergen mahkûmlar ise bir istisna olmaları

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

ihtimali ile dikkat çekmektedir. Bu mahkûmların genellikle problem odaklı başa çıkmayı tercih etmeleri, ceza infaz kurumu popülasyonlarında başa çıkmadaki gelişimsel farklılıkların anlaşılması için daha fazla araştırma gerektiğine işaret etmektedir.

Cinsiyet

Araştırmalar, mahkûmiyetin kadınları daha şiddetli etkilediğini göstermiştir (Crewe ve ark., 2017). Örneğin, kadınlar, mahkûmiyet öncesi genellikle çocukların birincil bakım verenidir ve mahkûmiyet esnasında çocuklarına bakım vermeye çalışmak çok büyük bir stres kaynağı olabilir (Celinska ve Siegel, 2010). Folkman ve arkadaşlarına göre (1986), genellikle kadınlar duygu odaklı baş etme stratejilerini kullanırken erkekler, problem odaklı baş etme stratejilerini kullanmaktadır (Folkman ve ark., 1986). Benzer bir bulgu 852 kişilik bir üniversite öğrencisi örnekleminde de elde edilmiş ve erkeklerin kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşımı, kadınların ise sosyal destek arama yaklaşımını daha çok kullandığı belirlenmiştir (Parmaksız, 2011). Kadınların daha fazla sosyal destek arama yaklaşımını kullandığı bulgusu, Şahin ve Durak (1995) tarafından da tekrarlanmış ancak, bu çalışmada, boyun eğici ve çaresiz yaklaşımı kullanmanın cinsiyetler arası farklılaşmadığı da görülmüştür.

Bu bulgular, büyük oranda mahkûmlarla yürütülen çalışmalarca da elde edilmiştir. Örneğin, Kubiak ve arkadaşları (2015) tarafından, kontrol grubu ve araştırma grubunu oluşturan toplam 22 mahkûm ile şiddet önleme müdahalesinin etkisini inceledikleri çalışmalarında, kadın mahkûmların genellikle duygu odaklı baş etme stratejilerini kullandıkları saptanmıştır. Çıvgın'ın (2015), mahkûmların ruh sağlığını, psikolojik baş etme becerilerini ve dayanıklılığını araştırmak üzere 494 mahkûm ile yürüttüğü çalışmasında, kaçınma stratejisini kadınların daha çok kullandığı ve planlı problem çözme, kendine saklama, sosyal destek arayışı, sorumluluğu kabul etme, kadercilik, doğaüstü güçlere inanma stratejilerinin kullanımının cinsiyetler arası farklılık göstermediği belirlenmiştir. Benzer şekilde, Altıntaş'ın (2011) çalışmasında da kadınların erkeklere göre soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma, duygusal sosyal destek kullanımı ve kabullenme puanlarının daha yüksek olduğu ve dolayısıyla duygusal baş etme yöntemlerini daha çok kullandığı, erkeklerin ise şakaya vurma ve plan yapma puanlarının kadınlara göre yüksek olduğu görülmüştür. Akgün'ün (2012) çalışmasında ise kadın mahkûmların sırasıyla kendine güvenli yaklaşım, sosyal destek arama ve iyimser yaklaşımı kullandığı ve boyun eğici yaklaşımın son sırada yer aldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmaların bulgularına göre, kadın mahkûmlar duygusal ifade, kabullenme ve yardım arama gibi duygu odaklı ve sosyal destek temelli başa çıkma stratejilerine daha fazla yönelme eğilimindedir, erkekler ise mizah ve planlama temelli stratejileri daha çok kullanıyor olabilir. Bazı çalışmalarda kaçınma temelli başa çıkmanın kadınlar arasında daha yaygın olduğu da görülmektedir. Bu cinsiyet farklılıkları, ceza infaz kurumlarında sunulan psikolojik destek ve müdahale programlarının kadın ve erkek mahkûmların farklı başa çıkma stillerine göre uyarlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Genel olarak bakıldığında cinsiyet değişkenine göre stratejilerin farklılaşması dikkat çekicidir ancak cezaevi koşullarında bu stratejilerin birbirine üstünlüğü tartışmalıdır. Zira bazı çalışmalarda, değiştirilmesi büyük oranda mümkün olmayan cezaevi koşullarında, problem odaklı baş etme yöntemlerinden ziyade duygu odaklı yöntemlerin kullanılmasının daha işlevsel olabileceği öne

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

sürülmüş ve psikolojik iyi oluşu yordamada, problem odaklı stratejilerden ziyade duygu odaklı stratejilerin daha etkili olduğu tespit edilmiştir (Savitsky ve ark., 2020; Mefoh ve ark., 2015). Bu bulguların aksine, bazı çalışmalar duygusal gerilimi azaltmaya yönelik baş etme tutumlarının psikopatoloji ile daha ilişkili olduğunu belirlemiştir (Holahan ve Moss, 1987; Ağargün ve ark., 2005; Altıntaş, 2011).

Özetle, ceza infaz kurumu ortamlarında başa çıkma stratejilerinin etkililiği net bir açıklığa sahip değildir. Bazı araştırmalar duygu odaklı başa çıkmanın psikolojik iyilik halini artırma potansiyelini desteklerken, diğerleri bunu psikopatoloji ile ilişkilendirmektedir. Mahkûmların, karşılaştıkları belirli zorluklar ve stresörlere göre hem problem odaklı hem de duygu odaklı stratejileri esnek bir şekilde kullanabilme becerisi, etkili bir şekilde başa çıkmaları ve ruh sağlıklarını korumaları açısından kritik olabilir.

Medeni durum

Mahkûmların baş etme stratejileri ile medeni durumları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar incelendiğinde de bulgular arası farklar göze çarpmaktadır. Örneğin, Akgün'ün (2012) çalışmasında, eşi ölmüş kadın mahkûmların, bekâr ve boşanmış kadın mahkûmlara göre daha fazla boyun eğici yaklaşım sergilediği tespit edilmiştir. Bunun aksine Yöndem'in (2000) çalışmasında, evli kadın mahkûmların, bekâr ve eşi ölmüş olan kadın mahkûmlara göre daha fazla kadercilik, kabullenme ve çaresizlik yaklaşımlarını sergilediği belirlenmiştir. Kayatepe'nin (2014) çalışmasında da çaresizlik alt ölçeğinde evli ve boşanmış mahkûmların anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan farklı olarak, Çıvgın'ın (2015) çalışmasında, evli mahkûmların planlı problem çözme stilini daha çok kullandıkları görülmüştür.

Özetle, medeni durum, kadın mahkûmlar arasında başa çıkma stillerini etkilemektedir. Öyle ki dul ve evli kadınlar daha pasif ya da kaderci başa çıkma eğilimindeyken, evli kadınların aynı zamanda aktif problem çözmeye yöneldiğini de gösteren bulgular mevcuttur. Çalışmalardaki bulgu farklılıkları, örneklem ve işlenen suç çeşitlerinin farklılığından da kaynaklanıyor olabilir. Ancak, genel olarak bakıldığında, cezaevi süreciyle beraber gelen aile yapısı değişiminin, mahkûmların çaresiz hissetme ve boyun eğme eğilimi göstermelerine daha fazla neden olduğu söylenebilir.

Eğitim düzeyi

Cinsiyet, medeni durum ve baş etme ilişkisine dair bulgulardaki farklılıklara, eğitim düzeyi ve baş etme arası ilişkiye dair bulgularda rastlanılmamıştır; zira incelediğimiz çalışmaların tümünde eğitim düzeyi arttıkça daha işlevsel baş etme tarzlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan biri olan Kayatepe'nin (2014) çalışmasında, eğitim seviyesi arttıkça problemlerle baş etme düzeyinin de arttığı belirlenmiştir. Çıvgın'ın (2015) çalışmasında ise problem çözme baş etme yöntemini daha çok üniversite mezunlarının kullandığı, duygu odaklı baş etme yöntemlerinden sorumluluğu kabul etme, kadercilik ve doğaüstü güçlere inanma stratejilerini ise eğitim düzeyi düşük (okur-yazar, ilköğretim) mahkûmların kullandığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, Yöndem'in (2000) çalışmasında, eğitim düzeyi düşük mahkûmların kadercilik, duygu kontrolü, yardım arama ve kabullenme stratejilerini, eğitim düzeyi yüksek olanlara göre daha çok kullandığı görülmüştür. Akgün'ün (2012) çalışmasında, eğitim

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

düzeyi düşük olan kadın mahkûmların, eğitim düzeyi yüksek olan kadın mahkûmlara oranla daha fazla çaresiz ve boyun eğici yaklaşım sergilediği belirlenmiştir. Benzer şekilde, Görgülü ve Tutarel-Kışlak'ın (2014), intihar olasılığı, boyun eğici davranış ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek üzere, toplam 326 erkek mahkûm ile yürüttüğü çalışmada, eğitim seviyesinin düşüklüğü ile problemler karşısında boyun eğici davranışın, depresyonun ve intihar riskinin arttığı görülmüştür.

Özetle, mahkûmlar arasında daha yüksek eğitim düzeyi, daha etkili ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımıyla tutarlı bir şekilde ilişkilidir; daha düşük eğitim düzeyi ise duygu odaklı, kaderci ve boyun eğici başa çıkma stillerine daha fazla başvurulmasıyla ilişkilidir ve bu durum, daha kötü ruh sağlığı sonuçlarıyla bağlantılı olabilir. Bu bulgular, ceza infaz kurumlarındaki eğitim programlarının, mahkûmların başa çıkma becerilerini ve psikolojik iyilik hallerini geliştirmede aracı rolünün önemini vurgulamaktadır.

Sosyal destek

Ziyaret edilme sıklığı, mahkûmların kullandıkları baş etme stratejileri ve algıladıkları sosyal destek düzeyiyle ilişkili bulunmuş, bu faktörlerin psikolojik dayanıklılığı etkileyebileceği görülmüştür. Örneğin, düzenli ziyaretçiler sosyal destek algısını artırırken, ziyaret edilmeyen mahkûmların, çaresizlik ve boyun eğicilik stratejilerini daha fazla kullandığı tespit edilmiştir (Kayatepe, 2014; Akgün, 2012; Çıvgın, 2015). Sosyal destek ve baş etme stratejilerinin psikolojik dayanıklılığı yordadığı, özellikle kendine güven, iyimserlik, sosyal destek arama gibi stratejilerin dayanıklılık ve yaşam kalitesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Ülker Tümlü ve Recepoğlu, 2013; Roesch ve Weiner, 2001; Kelle ve Uysal Irak, 2018; Çadırcıoğlu, 2021). Mahkûm örneklemlerine odaklanan çalışmalarda, baş etme mekanizmalarının ve sosyal desteğin dayanıklılık, yaşam kalitesi ve diğer ruh sağlığı çıktıları üzerinde aracılık eden rolleri olduğu görülmüştür (Skowroński ve Talik, 2021). Öyleyse, aile ile sık temas ve algılanan sosyal desteğin güçlü olması, mahkûmlar arasında başa çıkma, psikolojik dayanıklılık ve ruh sağlığını artıran temel koruyucu faktörlerdendir. Ceza infaz kurumu sürecinde bu sosyal bağların desteklenmesi hem bireysel iyilik hâli hem de daha geniş rehabilitasyon hedefleri açısından olumlu katkı sağlayacaktır.

Suç ilişkili değişkenler ile baş etmenin ilişkisi

Suç türü

Çalışmalarda, sosyodemografik değişkenlerin yanı sıra isnat edilen suçun niteliği, alınan ceza süresi ve baş etme stratejileri arasındaki ilişki de incelenmiş ve geniş bir yelpazeye yayılan bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin, Yöndem'in (2000) çalışmasında, suç türüne göre kullanılan baş etme mekanizmasının farklılaşmadığı görülmüştür. Çıvgın'ın (2015) çalışmasında ise, yağma suçu işlemiş olanlar daha çok kadercilik stratejisini kullanırken, hırsızlık suçu işlemiş olanların problem çözme stratejisini daha çok kullandığı belirlenmiştir. Çıvgın'ın (2015) hırsızlık suçu işlemiş olanlara dair bulgusundan farklı olarak, Serin ve Kuriychuk (1994), şiddet suçu işlemiş olanların hırsızlık suçu işlemiş olanlara kıyasla planlı problem çözme stratejisini daha çok kullandıklarını belirlemiştir. Kayatepe'nin (2014) çalışmasında, uyuşturucu suçlularına kıyasla, cinsel istismar suçlularının, sosyal destek arama puanının daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu durum, olasılıkla toplum tarafından daha çok dışlanan

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

bir grup olan cinsel istismar suçlularının birbirlerinden destek almaya daha çok ihtiyaç duymuş olması ile ilişkilendirilmiştir. Altıntaş'ın (2011) çalışmasında ise, cebir ve şiddet içeren suçlar grubunun, soruna odaklanma, duyguları açığa vurma ve geri durma puanlarının, ekonomik suçlar ve cinsel içerikli suçlar grubundan yüksek olduğu; cinsel içerikli suçlar grubunun, inkâr puanının ekonomik suçlar grubununkinden yüksek olduğu; yine, cinsel içerikli suçlar grubunun, şakaya vurma puanının cebir ve şiddet içeren suçlar grubununkinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yarkın'ın (2013) işkenceye maruz kalmış ve siyasi suçlardan yargılanmış 30 eski mahkûmla yaptığı nitel bir çalışmada, en sık kullanılan baş etme mekanizmalarının, politik bilinç ve anlamlandırma, direniş ve sosyal destek olduğu görülmüştür. Gençer'in (2014) siyasi suçlardan yargılanmış 50 eski mahkûmla yaptığı bir diğer nitel çalışmada ise, en sık kullanılan mekanizmaların, Yarkın'ın (2013) tespit ettiği mekanizmaların yanı sıra, kıyaslama, ihtiyaçların düzenlenmesi ve itaat etme olduğu belirlenmiştir. Bulgular arası bu denli farklılık olması, suç türü aynı da olsa altında yatan psikolojik ve sosyokültürel faktörlerin çeşitliliğine ve mahkûmları belirli bir suç türü şemsiyesi altında toplamanın homojen özellikler belirlemek için yeterli olmayabileceğine işaret etmektedir.

Ceza süresi ve cezaevinde kalınan süre

Benzer bir durum, alınan ceza süresini inceleyen farklı çalışmaların bulguları için de gözlemlenmektedir. Yöndem (2000), ceza süresi bir yıl ve daha az olan mahkûmların, ceza süresi daha uzun olanlara kıyasla, kabullenme ve olgunlaşma stratejilerini daha çok kullandığını belirlemiştir. Bunun aksine, Akgün (2012), kullanılan baş etme stratejilerinin ceza süresine göre farklılaşmadığını öne sürmüştür. Benzer şekilde, MacKenzie ve arkadaşları (1989), ceza süresine göre oluşturulmuş grupların kullandıkları baş etme stratejilerinin, gruplar arası farklılaşmadığını belirlemiştir. Bu sonuçlar, ceza süresi değişkenine dair bulgulardan hareketle çıkarım yapmayı güçleştirmektedir.

Hapishaneye girişin ilk dönemleri, mahkûmların ruh sağlığı ihtiyaçlarının karşılanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bazı araştırmacılar, cezaevine giren kişilerin "geçiş şoku" yaşadıklarını ve bu nedenle cezaevine girerken daha çok stres hissettiklerini ve bu stresin zamanla azaldığını ileri sürmüşlerdir (Liebling ve ark., 2005; Walker ve ark., 2014). Aksine, başka araştırmacılar, stres seviyelerinin aynı kaldığını hatta ceza süresi boyunca yükseldiğini belirlemişlerdir (Brown ve Ireland, 2006; Van Harreveld ve ark., 2007). Araştırmalar, mahkûmların ruh sağlığı sorunlarının ilk 50 gün içinde hızla arttığını ve sonrasında sabitlendiğini göstermektedir (Martin ve ark., 2013). Bu durum, hapishane ortamına bağlı kaygı ve sıkıntıları hafifletmek için bu erken dönemde hedeflenmiş müdahalelerin etkili olabileceğini düşündürmektedir. Ancak, girişte hemen yapılan ruh sağlığı taramaları, mahkûmların psikolojik durumlarını tam olarak yansıtmayabilir, çünkü bireyler yeni ortamlarına hâlâ uyum sağlama sürecinde olabilirler. Değerlendirmelerin biraz ertelenmesi, ruh sağlığı ihtiyaçlarının daha doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabilir (Munetz ve ark., 2001). Ayrıca, stresörleri inkâr etmek başlangıçta kaygıyı azaltabilirken, bu yaklaşım uzun vadede psikolojik sıkıntıların uzamasına neden olabilir. Bu nedenle, mahkûmların refahı için aktif başa çıkma stratejilerini teşvik eden kapsamlı ruh sağlığı hizmetlerinin uygulanması önemlidir (Al-Rousan ve ark., 2017).

Bu durumda ceza süresi ile başa çıkma arasındaki ilişki net olmadığı hâlde, ceza infaz kurumuna girişin erken döneminin ruh sağlığı açısından kritik olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamada zamanında ve

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

hedefe yönelik müdahalelerin uygulanması ve aktif başa çıkmanın teşvik edilmesi, mahkûmların psikolojik uyumunu artırabilir ve uzun vadeli sıkıntıları azaltabilir.

Mükerrer suç

Çalışmalar, suç türü ve ceza süresi değişkenlerinin yanı sıra mükerrer suç ile baş etme stratejilerinin ilişkisini de ele almıştır. Zamble ve Porporino (1988), ilk kez cezaevine giren mahkûmların en sık kullandığı stratejilerin probleme odaklanma, ilaç kullanma, sosyal destek, yeniden değerlendirme, kaçınma ve vazgeçme olduğunu ve bu süreçle, daha önce cezaevi tecrübesi olanlara göre daha iyi başa çıktıklarını ileri sürmüştür. Mohino ve arkadaşları (2004) ise, ilk kez ceza evine girmiş olanların alternatif ödül arama stratejisini daha çok kullandığını belirlemiş ve bu stratejinin yeni stresli koşullarda daha sık kullanıldığını ileri sürmüştür. Suç tekrarıyla beraber hem bu stratejinin hem de duyguları açığa vurma stratejisinin azaldığını tespit eden araştırmacılar, bu durumu, stresöre maruz kaldıkça kabullenme ve çaresizlikteki artışla ilişkilendirmiştir. Çalışmasını yetişkin bir popülasyonla yürütmüş olan Çıvgın (2015) ise, mükerrer suç işlemiş kişilerin cezaevine ilk defa girmiş olanlara göre sorumluluğunu kabul etme stratejisini daha çok kullandığını belirlemiştir. Aynı çalışmada, toplam cezaevine girme sayısı ile inkâr, davranışsal boş verme, madde kullanımı ve işlevsel olmayan baş etme tutumları arasında pozitif ve doğrusal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada, Mohino ve arkadaşlarına (2004) benzer şekilde, duygusal sosyal destek kullanımı, soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma ile cezaevine girme sayısı arasında negatif ve doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmalardan farklı olarak, Kayatepe (2014), uyuşturucu ve cinsel istismar suçlarından mahkûm olanların kullandıkları baş etme yöntemlerinin tekrarlı suç işleme ile farklılaşmadığını belirlemiştir.

Özetle, mahkûmlar arasında başa çıkma stratejileri mükerrer mahkûmiyet ile birlikte değişim göstermektedir. İlk kez hüküm giyenler problem odaklı başa çıkma ve duygusal ifade gibi daha uyumlu stratejiler kullanma eğilimindeyken, tekrar eden mahkûmiyetlerde uyumsuz başa çıkma ve sorumluluğu kabullenmeye dayalı stratejiler ön plana çıkmaktadır. Bu değişim, mahkûmların atıf tarzındaki dönüşümleri ve biriken stres yükünü yansıtıyor olabilir. Öyle ki ilk kez suç işlendiğinde dışsal atıf yapabilecek olan mahkûmların, suç tekrarlandıkça içsel atıf yapmak zorunda kalacakları ve tam da bunu yaptıklarına işaret edecek şekilde, sorumluluğu kabul etme stratejisini daha çok kullanmaya eğilim gösterebilecekleri öne sürülebilir. Yapılabilecek bir diğer çıkarım ise, mükerrer mahkûmlarda uyumlu başa çıkmayı desteklemeye yönelik hedeflenmiş müdahalelere ihtiyaç olduğudur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Cezaevinde karşılaşılan stres etkenleri cezaevi yaşantısına özeldir ve mahkûmların kontrolü dışındadır. Bu nedenle cezaevi koşullarında hangi baş etme stillerinin etkili ve hangilerinin uyumsuz olduğunu belirlemek önemlidir. Dahası, genel popülasyonda başarılı olan baş etme stratejileri mahkûm popülasyonları için etkili olmayabilir. Bu durumda, baş etmeye katkı sağlamaya yönelik psikolojik müdahaleler, cezaevi bağlamını göz önüne almalıdır. Nitekim derlemede yer verilen araştırmalar, baş etme stratejilerinin doğrudan ruh sağlığı çıktılarıyla ilişkili olduğunu göstermiş ve bu stratejilerin etkinliğinin, mahkûmun çevresel ve sosyodemografik bağlamı ile dinamik bir etkileşim içinde olduğunu vurgulamıştır. Öyle ki derlemede, mahkûm popülasyonu için baş etmeyi hedef alacak araştırma, program ve müdahalelerin çok boyutluluğu barındırması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Cezaevi ortamında baş etme stratejilerinin değerlendirilmesi, yalnızca bireysel psikolojik süreçlerin değil, aynı zamanda yapısal ve çevresel koşulların da göz önünde bulundurulmasını gerektirir. Derleme kapsamında incelenen çalışmalar, baş etmenin durağan bir eğilim olmadığını, mahkûmun kişilik özellikleri, sosyal çevresi, mevcut destek kaynakları ve cezaevi bağlamında maruz kaldığı stresörlerle şekillendiğini göstermektedir. Özellikle sosyal destek sistemlerinin mahkûmun baş etme kapasitesini belirlemedeki rolü, hem içerideki ruh sağlığı açısından hem de tahliye sonrası uyum süreci bakımından kritik öneme sahiptir.

Baş etme stratejilerinin bireysel farklılıklarla ilişkisinde tutarlılık gösteren bazı bulgular olsa da cezaevi bağlamında bu ilişkiler zamanla değişebilmekte, hatta bazı durumlarda çelişkili sonuçlar doğurabilmektedir. Bu da cezaevi yaşamının baş etme davranışları üzerinde dinamik ve döneme özgü etkiler yarattığını düşündürmektedir. Ayrıca, suç türü, ilk kez mi yoksa tekrar mı mahkûm olunduğu gibi cezaevi geçmişine ilişkin değişkenlerin baş etme eğilimleriyle ilişkisi, bu konuda yapılacak müdahalelerin bireyselleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, cezaevi öncesi süreçte risk grubu olarak tespit edilen bireyler için uyumlu baş etme becerilerini destekleyici psikoeğitim programları geliştirilmelidir. Cezaevi yaşamının ilk dönemlerinde oryantasyon ve duygusal destek içerikli uygulamalarla baş etme kapasitesi güçlendirilmelidir. Süreç ilerledikçe bireysel farklılıkları dikkate alan müdahaleler, mahkûmun yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve sosyal destek ağı gibi özelliklerine göre uyarlanmalıdır. Sosyal destek sistemleri, özellikle aileyle sürdürülen ilişkiler ve iletişim kanalları yoluyla, baş etme üzerinde doğrudan etkili olmaktadır ve bu sistemlerin kurumsal olarak teşvik edilmesi gerekmektedir. Cezaevi koşullarında çevrimiçi kaynaklara erişimin sınırlı olması, dijital psikoeğitim materyallerinin kullanımı açısından hem fırsatlar hem de riskler barındırmakta, bu da özel olarak araştırılması gereken bir alan oluşturmaktadır.

Tahliye sonrası sürece yönelik olarak, aktif baş etme stratejilerini teşvik eden ve topluma yeniden katılımı kolaylaştıran programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, iş ve barınma olanaklarına erişim, psikolojik destek devamlılığı ve sosyal mentorluk sistemleri gibi unsurlar, bireyin ruhsal dayanıklılığını sürdürmesinde kritik rol oynayabilir. Ayrıca mahkûmların aile üyeleri ve yakın çevresi için geliştirilecek destek ve bilgilendirme uygulamaları, baş etmenin çevresel boyutunu güçlendirecektir.

Gelecek çalışmaların cezaevinin tüm aşamalarını kapsayan boylamsal araştırma modelleri ile baş etme stratejilerini etkileyen değişkenleri daha derinlemesine incelemesi gerekmektedir. Ayrıca deneysel tasarımlarla baş etme becerilerini artırmayı hedefleyen grup temelli müdahale programlarının etkililiği değerlendirilmelidir. Bu programların yalnızca bireysel psikolojik iyilik hali üzerinde değil, yeniden suç işleme oranları gibi uzun vadeli göstergeler üzerinde de etkileri araştırılmalıdır. Nitel araştırmaların artırılması, mahkûmların öznel deneyimlerinin ve baş etme pratiklerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Bu çok katmanlı yaklaşım, hem uygulayıcılara hem de politika geliştiricilere cezaevi bağlamında daha etkili ve insani müdahale modelleri sunma imkânı yaratacaktır.

Sonuç olarak, mahkûmların ruh sağlığını desteklemek üzere geliştirilecek baş etme müdahaleleri, bireysel psikolojik değişkenlerin ötesinde sosyal, yapısal ve kurumsal boyutları da

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

dikkate alan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Uyumlu baş etme stratejilerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir hale gelmesi, yalnızca bireyin değil, aynı zamanda toplumun genel sağlığı açısından da önemli bir katkı sağlayacaktır.

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Kaynakça

Ağargün, M. Y., Beşiroğlu, L., Kıran, Ü. K., Özer, Ö. A., ve Kara, H. (2005). COPE (Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği): Psikometrik özelliklere ilişkin bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6*(4), 221–226.

Agbaria, Q., and Mokh, A. A. (2022). Coping with stress during the coronavirus outbreak: The contribution of big five personality traits and social support. *International Journal of Mental Health and Addiction, 20*(3), 1854–1872. https://doi.org/10.1007/s11469-021-00446-8

Akgün, R. (2012). *Kadın mahkûmların ceza infaz kurumlarında yaşadıkları sorunlar ve başa çıkma tarzlarının belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., and Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review, 30*(2), 217-237. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004

Aldwin, C. M., and Revenson, T. A. (1987). Does coping help? A reexamination of the relation between coping and mental health. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*(2), 337–348.

Al-Rousan, T., Rubenstein, L., Sieleni, B., Deol, H., and Wallace, R. B. (2017). Inside the nation's largest mental health institution: A prevalence study in a state prison system. *BMC Public Health, 17*, 342.

Altıntaş, M. (2011). *Suç işleyenlerde çocukluk çağı travması, dissosiyasyon ve başa çıkma tutumları: Kontrollü bir çalışma* (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Sağlık Bakanlığı Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi.

Amirkhan, J. H. (1990). A factor analytically derived measure of coping: The Coping Strategy Indicator. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*(5), 1066–1074. https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.5.1066

Árbol, J. R., Ruiz-Osta, A., and Montoro Aguilar, C. I. (2022). Personality traits, cognitive styles, coping strategies, and psychological impact of the COVID-19 pandemic lockdown on healthy youngsters. *Behavioral Sciences, 12*(1), 5. https://doi.org/10.3390/bs12010005

Billings, A. G., and Moos, R. H. (1981). The role of coping responses and social resources in attenuating the stress of life events. *Journal of Behavioral Medicine, 4*(2), 139–157. https://doi.org/10.1007/BF00844267

Boğa, S. (2016). *Cezaevi hükümlülerinin ruhsal belirtileri ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin: Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bolger, N. (1990). Coping as a personality process: A prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*(3), 525-537. https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.3.525

Brown, S. L., and Ireland, C. A. (2006). Coping style and distress in newly incarcerated male adolescents. *Journal of Adolescent Health, 38*(6), 656–661. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2005.09.005

Çadırcıoğlu, M. K. (2021). Mahkûmların kendine zarar verme davranışlarının işlevini yordamada duygu düzenleme güçlüklerinin ve başa çıkma tutumlarının rolü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çadırcıoğlu, M. K. (2021). *Mahkûmların kendine zarar verme davranışlarının işlevini yordamada duygu düzenleme güçlüklerinin ve başa çıkma tutumlarının rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Carver, C. S., Scheier, M. F., and Weintraub, and J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(2), 267–283. https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267

Carver, C. S., Scheier, M. F., and Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(2), 267–283. https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267

Çaynak, S. (2014). *Bir grup tutuklu ve mahkûmun ruhsal belirtileri ve intihar olasılığı* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Celinska, K., and Siegel, J. A. (2010). Mothers in trouble: Coping with actual or pending separation from children due to incarceration. *The Prison Journal, 90*(4), 447–474. https://doi.org/10.1177/0032885510382218

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Chang, O. D., Ward, K. P., and Lee, S. J. (2024). Examining coping strategies and mental health during the COVID-19 pandemic: Evidence for the protective role of problem-focused coping. *Health and Social Work, 49*(3), 175–184. https://doi.org/10.1093/hsw/hlae018

Çıvgın, U. (2015). *Mahkûmların Suç ve Kaldıkları Cezaevleri Türlerine Göre Ruh Sağlıklarının, Psikolojik Başetme ve Psikolojik Dayanıklılıklarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gediz Üniversitesi, İzmir.

Çıvgın, U., Yorulmaz, E., and Yazar, K. (2023). Mediator role of resilience in the relationship between neuroticism and psychological symptoms: COVID-19 pandemic and supermarket employees. *Current Psychology, 42*(25), 20226–20238. https://doi.org/10.1007/s12144-023-04725-8

Cohen, S., and Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*(2), 310-357. https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310

Coifman, K. G., and Aurora, P. (2022). From social avoidance to substance use: Working memory and negative affectivity predict maladaptive regulatory behaviors in daily life across diagnostic groups. *Cognitive Therapy and Research, 46*(4), 590–607. https://doi.org/10.1007/s10608-021-10284-8

Connor-Smith, J. K., and Flachsbart, C. (2007). Relations between personality and coping: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*(6), 1080-1107. https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.6.1080

Cox, T., and Ferguson, E. (1991). Individual differences, stress and coping. In C. L. Cooper and R. Payne (Eds.), *Personality and stress: Individual differences in the stress process* (pp. 7–30). John Wiley and Sons.

Crewe, B., Hulley, S., and Wright, S. (2017). The gendered pains of life imprisonment. *British Journal of Criminology, 57*(6), 1359–1378.

Dagani, J., Buizza, C., Ferrari, C., and Ghilardi, A. (2023). The role of psychological distress, stigma, and coping strategies on help-seeking intentions in a sample of Italian college students. *BMC Psychology, 11*(1), 177. https://doi.org/10.1186/s40359-023-01171-w

Dicle, A. N., ve Ersanlı, K. (2015). Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye uyarlama geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3*(16), 111–126.

D'Zurilla, T. J., and Nezu, A. M. (2010). Problem-solving therapy. In K. S. Dobson (Ed.), *Handbook of cognitive-behavioral therapies* (3rd ed., pp. 197–225). Guilford Press.

Fazlıoğlu, K. (2008). Epilepsisi olan çocukların aile işlevleri, anne-babalarındaki kaygı ve başa çıkma tutumları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Folkman, S., and Lazarus, R. S. (1988). The relationship between coping and emotion: Implications for theory and research. *Social Science and Medicine, 26*(3), 309–317.

Folkman, S., and Moskowitz, J. T. (2004). Coping: Pitfalls and promise. *Annual Review of Psychology, 55*, 745-774. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141456

Foster, S., Estévez-Lamorte, N., Walitza, S., Dzemaili, S., and Mohler-Kuo, M. (2023). Perceived stress, coping strategies, and mental health status among adolescents during the COVID-19 pandemic in Switzerland: A longitudinal study. *European Child and Adolescent Psychiatry, 32*(6), 937–949. https://doi.org/10.1007/s00787-022-02119-y

Freud, S. (1936). *Ben ve Üstben*. Standart Yayın, Cilt 19. Hogarth Press.

Fu, W., Wang, C., Zou, L., Guo, Y., Lu, Z., Yan, S., and Mao, J. (2020). Psychological health, sleep quality, and coping styles to stress facing the COVID-19 in Wuhan, China. *Translational Psychiatry, 10*(1), 225. https://doi.org/10.1038/s41398-020-00913-3

Furnham, A., and Robinson, C. (2024). Stoicism: Bright and Dark side correlates. *Journal of Individual Differences, 45*(2), 117–125. https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000415

Gallo, L. C., and Matthews, K. A. (2003). Understanding the association between socioeconomic status and physical health: Do negative emotions play a role? *Psychological Bulletin, 129*(1), 10-51. https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.1.10

Gashi, D., Gallopeni, F., Imeri, G., Shahini, M., and Bahtiri, S. (2023). The relationship between big five personality traits, coping strategies, and emotional problems through the COVID-19 pandemic. *Current Psychology, 42*, 29179–29188. https://doi.org/10.1007/s12144-022-03944-9

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Gençer, A. D. (2014). *Diyarbakır Cezaevi'ndeki eski tutsakların tanıklıkları üzerinden baş etme mekanizmaları ve duyguları (1980-1984*) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situations of mental patients and other inmates.* Doubleday (Anchor).

Gonzalez-Leandro, P., and Castillo, M. D. (2010). Coping with stress and its relationship with personality dimensions, anxiety, and depression. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 5*, 1562-1573. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.326

Görgülü, T., ve Tutarel-Kışlak, Ş. (2014). Erkek hükümlü ve tutukluların boyun eğici davranışları, depresyon ve intihar olasılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi, 51*(1), 40–45.

Grennan, S., and Woodhams, J. (2007). The impact of bullying and coping strategies on the psychological distress of young offenders. *Psychology, Crime and Law, 13*(5), 487–504.

Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology, 39*(3), 281-291. https://doi.org/10.1017/S0048577201393198

Gullone, E., Jones, T., and Cummins, R. (2000). Coping styles and prison experience as predictors of psychological well-being in male prisoners. *Psychiatry, Psychology and Law, 7*(2), 170–181.

Haney, C. (2001). The psychological impact of incarceration: Implications for post-prison adjustment. *Prison Journal, 81*(3), 411–430.

Heintzelman, S. J. (2018). Eudaimonia in the contemporary science of subjective well-being: Psychological well-being, self-determination, and meaning in life. E. Diener, S. Oishi ve L. Tay (Ed.), *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers.

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513–524.

Holahan, C. J., and Moos, R. H. (1987). Personal and contextual determinants of coping strategies. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(5), 946–955. https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.5.946

Hombrados-Mendieta, I., Gómez-Jacinto, L., Domínguez-Fuentes, J. M., and García-Leiva, P. (2012). The relationship between social support, loneliness, and subjective well-being in a Spanish sample from a multidimensional perspective. *Social Indicators Research, 108*(3), 401–420. https://doi.org/10.1007/s11205-012-0038-9

Ingledew, D. K., and McDonagh, G. (1998). What coping functions are served when health behaviours are used as coping strategies? *Journal of Health Psychology, 3*(2), 195–213. https://doi.org/10.1177/135910539800300204

Ireland, J. L., Boustead, R., and Ireland, C. A. (2005). Coping style and psychological health among adolescent prisoners: A study of young and juvenile offenders. *Journal of Adolescence, 28*(3), 411–423.

Ireland, J. L., Brown, S. L., and Ballarini, S. (2006). Maladaptive personality traits, coping styles and psychological distress: A study of adult male prisoners. *Personality and Individual Differences, 41*(3), 561–573.

Jongen, E. M. M., Vos, A. E. C. C., van den Hout, A. J. H. C., and van Lankveld, J. J. D. M. (2021). Loneliness and mental health: The mediating effect of perceived social support. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(22), 11963. https://doi.org/10.3390/ijerph182211963

Kanninen, K., Punamäki, R.-L., and Qouta, S. (2002). The relation of appraisal, coping efforts, and acuteness of trauma to PTS symptoms among former political prisoners. *Journal of Traumatic Stress, 15*(3), 245–253.

Kayatepe, A. (2014). Cezaevinde hükümlü bulunan cinsel istismar suçluları ile uyuşturucu suçlularının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kelle, Ö., and Uysal Irak, D. (2018). Resilience as a mediator between affect, coping styles, support and life satisfaction. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 2*(3), 73–86.

Kirchner, T., Forns, M., and Mohíno, S. (2007). Psychological adjustment in a forensic sample: Relationship with approach- and avoidance-coping typologies. *Journal of Forensic Sciences, 52*(3), 656–660.

Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology, 37*(1), 1-11. https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.1.1

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Kubiak, S. P., Brenner, H. J., Bybee, D., Campbell, R., and Fedock, G. (2018). Sexual misconduct in prison: What factors affect whether incarcerated women will report abuses committed by prison staff? *Law and Human Behavior, 42*(4), 373–386.

Lazarus, R. S. (1993). Coping theory and research: Past, present, and future. *Psychosomatic Medicine, 55*(3), 234–247. https://doi.org/10.1097/00006842-199305000-00002

Lazarus, R. S. (1999). *Stress and emotion: A new synthesis.* Springer Publishing Co.

Lazarus, R. S., and Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company.

Leszko, M., Iwański, R., and Jarzębińska, A. (2020). The relationship between personality traits and coping styles among first-time and recurrent prisoners in Poland. *Frontiers in Psychology, 10*, Article 2969. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02969

Liebling, A., Durie, L., Stiles, A., and Tait, S. (2005). Revisiting prison suicide: The role of fairness and distress. In A. Liebling and S. Maruna (Eds.), *The effects of imprisonment* (pp. 209–231). Willan Publishing.

Luke, R. J., Daffern, M., Skues, J. L., Trounson, J. S., Pfeifer, J. E., and Ogloff, J. R. P. (2021). The effect of time spent in prison and coping styles on psychological distress in inmates. *The Prison Journal, 101*(1), 60–79.

Lüle, F. (2008). Engelli bireye sahip yoksul ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma tarzları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MacKenzie, D. L., Robinson, J. W., and Campbell, C. S. (1989). Long-term incarceration of female offenders: Prison adjustment and coping. *Criminal Justice and Behavior, 16*(2), 223–238.

Martin, M. S., Colman, I., Simpson, A. I. F., and McKenzie, K. (2013). Mental health screening tools in correctional institutions: A systematic review. *BMC Psychiatry, 13*, 275.

Matheny, K. B., Aycock, D. W., Pugh, J. L., Curlette, W. L., and Silva Cannella, K. A. (1986). Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment. *The Counseling Psychologist, 14*(4), 499–549.

McLaughlin, K. A., and Nolen-Hoeksema, S. (2011). Rumination as a transdiagnostic factor in depression and anxiety. *Behaviour Research and Therapy, 49*(3), 186-193. https://doi.org/10.1016/j.brat.2010.12.006

McWilliams, N. (1994). Psychoanalytic Diagnosis: Understanding Personality Structure in the Clinical Process. New York: Guilford Press.

Mefoh, P. C., Okafor, A. E., Ezeah, E. L., and Odo, V. O. (2015). Relationship between coping strategies and psychological wellbeing of Enugu (Nigerian) prison inmates. *European Journal of Social Sciences, 47*(3), 270–277.

Mohino, S., Kirchner, T., and Forns, M. (2004). Coping strategies in young male prisoners. *Journal of Youth and Adolescence, 33*(1), 41–49. https://doi.org/10.1023/A:1027382229951

Munetz, M. R., Grande, T. P., and Chambers, M. R. (2001). The incarceration of individuals with severe mental disorders. *Community Mental Health Journal, 37*(4), 361–372.

Parker, J. D. A., and Endler, N. S. (1992). Coping with coping assessment: A critical review. *European Journal of Personality, 6*(5), 321–344. https://doi.org/10.1002/per.2410060502

Parmaksız, İ. (2011). *Öğretmen adaylarının benlik saygısı düzeylerine göre iyimserlik ve stresle başa çıkma tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Pearlin, L. I., Menaghan, E. G., Lieberman, M. A., and Mullan, J. T. (1981). The stress process. *Journal of Health and Social Behavior*, 22(4), 337-356.

Pérez-Chacón, M., Borda-Mas, M., Chacón, A., and Avargues-Navarro, M. L. (2023). Personality traits and coping strategies as psychological factors associated with health-related quality of life in highly sensitive persons. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(9), 5644. https://doi.org/10.3390/ijerph20095644

Punamäki, R. L., Salo, J., Komproe, I., Qouta, S., El-Masri, M., and De Jong, J. T. V. M. (2008). Dispositional and situational coping and mental health among Palestinian political ex-prisoners. Anxiety, Stress, and Coping, 21(4), 337–358.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Quinodoz, J. M. (2004). Reading Freud: a Chronological Exploration of Freud's Writings, New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Richardson, M. (2012). Lifers: An exploration among male life sentence prisoners. *Irish Probation Journal, 9*, 142–160.

Roesch, S. C., and Weiner, B. (2001). A meta-analytic review of coping with illness: Do causal attributions matter? *Journal of Psychosomatic Research, 50*(4), 205–219.

Russell, D. W., Booth, B., Reed, D., and Laughlin, P. R. (1997). Personality, social networks, and perceived social support among alcoholics: A structural equation analysis. *Journal of Personality, 65*(3), 649–692. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1997.tb00330.x

Şahin, N. H., ve Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi, 10*(34), 56–73.

Savitsky, B., Findling, Y., Ereli, A., and Hendel, T. (2020). Anxiety and coping strategies among nursing students during the COVID-19 pandemic. *Nurse Education in Practice, 46*, 102809.

Seligman, M. E. P. (1972). *Learned helplessness: The depression model*. Academic Press.

Serin, R. C., and Kuriychuk, M. (1994). Social and cognitive processing deficits in violent offenders: implications for treatment. *International journal of law and psychiatry*, *17*(4), 431–441. https://doi.org/10.1016/0160-2527(94)90018-3

Shapiro, S. L., Carlson, L. E., Astin, J. A., and Freedman, B. (2006). Mechanisms of mindfulness. *Journal of Clinical Psychology, 62*(3), 373-386. https://doi.org/10.1002/jclp.20237

Skowroński, B., and Talik, E. (2021). Quality of life and its correlates in people serving prison sentences in penitentiary institutions. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(4), 1655. https://doi.org/10.3390/ijerph18041655

Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X., and Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID-19 on college students' mental health in the United States: Interview survey study. *Journal of Medical Internet Research, 22*(9), e21279. https://doi.org/10.2196/21279

Thoits, P. A. (2011). Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health. *Journal of Health and Social Behavior, 52*(2), 145-161. https://doi.org/10.1177/0022146510395592

Ülker Tümlü, G., ve Recepoğlu, E. (2013). Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3*(3), 205–213.

Ünlü Sağdıç, (2019). *Problem Çözme Eğitimi Grup Yaşantısının Kadın Mahkûmların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.

Van Harreveld, F., Van der Pligt, J., Claassen, L., and Van Dijk, W. W. (2007). Inmate emotion coping and psychological and physical well-being: The use of crying over spilled milk. *Criminal Justice and Behavior, 34*(5), 697–708. https://doi.org/10.1177/0093854806298468

Vollrath, M., Alnaes, R., and Torgersen, S. (2003). Coping and MCMI-II symptom scales. *Journal of Clinical Psychology, 59*(11), 1305–1314

Walker, J., Illingworth, C., Canning, A., Garner, E., Woolley, J., Taylor, P., and Amos, T. (2014). Changes in mental state associated with prison environments: A systematic review. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 129*(6), 427–436. https://doi.org/10.1111/acps.12221

Wang, W., and Miao, D. (2009). The relationships among coping styles, personality traits and mental health of Chinese medical students. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 37*(2), 163–172. https://doi.org/10.2224/sbp.2009.37.2.163

Wang, Y., Di, Y., Ye, J., and Wei, W. (2021). Study on the public psychological states and its related factors during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in some regions of China. *Psychology, Health and Medicine, 26*(1), 13–22. https://doi.org/10.1080/13548506.2020.1746817

Watson, D., and Pennebaker, J. W. (1989). Health complaints, stress, and distress: Exploring the central role of negative affectivity. *Psychological Review, 96*(2), 234-254. https://doi.org/10.1037/0033-295X.96.2.234

Weiten, W., Dunn, D. S., and Hammer, E. Y. (2011). *Psychology applied to modern life: Adjustment in the 21st century*. Belmont, CA: Wadsworth.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (2), 2294-2317.
Derleme Makalesi / Review Paper

Williams, K., and McGillicuddy-De Lisi, A. (1999). Coping strategies in adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology, 20*(4), 537–549. https://doi.org/10.1016/S0193-3973(99)00025-8

Yarkın, G. (2013). *Diyarbakır Cezaevi'ndeki eski mahkûmların baş etme mekanizmaları ve duyguları* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi).

Yavaş, G. (2006). Bir üniversite hastanesinde psikiyatri polikliniğine ayaktan başvuran hastaların sosyal destek algıları ve başa çıkma stillerinin, psikiyatrik tanılara, erken ve yakın yaşam olaylarına göre karşılaştırılması (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldız, Ö. (2019). *Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış mahkûmlarda başetme mekanizmaları ve psikolojik dayanıklılığın incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi.

Yöndem, Z. D. (2000). Hükümlü kadınların stresle baş etme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(1), 185–199. https://doi.org/10.11616/AbantSbe.20

Zamble, E., and Porporino, F. (1988). *Coping, behavior, and adaptation in prison inmates*. New York, NY: Springer-Verlag.

Gün, Z. (2025). Ceza infaz kurumu koşullarında baş etme ve ruh sağlığı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16(2), 2294-2317.
DOI. 10.51460/baebd.1670479